

LV

LV

LV

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 16.12.2008
COM(2008) 865 galīgā redakcija

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Atjaunināta stratēģiskā sistēma Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā

{SEC(2008) 3058}
{SEC(2008) 3059}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Atjaunināta stratēģiskā sistēma Eiropas sadarbībai izglītības un apmācību jomā

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. IEVADS

Sniegt augstāku kvalifikāciju ar labākas izglītības un apmācību sistēmas palīdzību ir būtisks uzdevums Eiropas stratēģijā tādu nākotnes problēmu risināšanai kā sabiedrības novecošanās un galvenā Lisabonas stratēģijas uzdevuma izpildē — nodrošināt augsta līmeņa ilgtspējīgu, uz zināšanām balstītu izaugsmi un nodarbinātību. Zināšanas, prasmes un kvalifikācija nosaka indivīda iespējas sekmīgi iekļauties darba tirgū un aktīvi darboties sabiedrībā. Tās ir ļoti svarīgas sociālajai kohēzijai, kā arī lai nodrošinātu uzņēmumu un visas ekonomikas konkurētspēju un novatoriskās spējas.

Kā noteikts iniciatīvā *Jaunas prasmes jaunām darba vietām*, kas arī ir publicēta saistībā ar šā gada paketi par Lisabonas stratēģiju, izmaiņas darba tirgū prasīs gan iedzīvotāju prasmju paaugstināšanu, gan tādu prasmju iegūšanas politiku izstrādi, kas labāk atbilst pašreizējām un nākotnes darba tirgus vajadzībām. To var nodrošināt tikai tad, ja mūžizglītība kļūst par realitāti un nav tikai sauklis, tādējādi dodot iespēju agri iegūt pamatkvalifikāciju un vēlāk dzīves laikā atjaunināt prasmes, un ja izglītības un apmācības sistēmas adekvāti reaģē uz pārmaiņām un ir atvērtākas pret apkārtējo pasauli.

ES dalībvalstis un Komisija cieši sadarbojas, lai atbalstītu valstu izglītības un apmācību sistēmas reformas ar darba programmas “Izglītība un apmācība 2010” palīdzību. Ņemot vērā atšķirīgo situāciju dalībvalstīs, izmantojot atvērto koordinācijas metodi, tika izstrādāts vienotu mērķu kopums atbilstoši kopējiem rādītājiem un kritērijiem un izaugsmes un nodarbinātības integrētajām pamatnostādņēm, kas paredzēts, lai palielinātu ieguldījumus cilvēkkapitālā, izmantojot labāku izglītību un prasmes, lai atvieglinātu jauninājumu izmantošanu un lai sekmētu uzņēmējdarbības kultūru¹. Pašreizējā sadarbības sistēma, kuru apstiprināja Izglītības padome 2001./2002. gadā, drīz beigsies, un ir jāveic paveiktā darba analīze un jādoma par nākotni.

Pēc plašas apspriešanās ar dalībvalstīm un citiem dalībniekiem 2008. gadā, šajā paziņojumā ir ieteikti ilgtermiņa stratēģijas uzdevumi sadarbībai vairākās politikas jomās līdz 2020. gadam. Šie uzdevumi atspoguļo izglītības un apmācības ieguldījumu Lisabonas stratēģijā un atjauninātajā sociālajā programmā. Paziņojumā arī ir uzskaitītas vissvarīgākās prioritātes, kam jāvelta īpaša uzmanība sākumposmā, 2009. un 2010. gadā. Tas kopā ar uzlabotām darba metodēm koncentrēs uzmanību uz īstenošanu un padarīs jauno stratēģiju elastīgāku, lai ar tās palīdzību varētu risināt

¹ Pamatnostādnes 23, 24, 8, 15.

konkrētus, sen konstatētus trūkumus un uzsākt sadarbību politikas jomās, kurās risināmi jauni uzdevumi. Tajā ir arī ietverta iespēja vēlāk, ņemot vērā sasniegto, veikt precizējumus, atspoguļot jaunus jautājumus, kas rodas politiskā dialoga laikā, un pielāgot vajadzīgos mērķus, kritērijus un ziņojumu sniegšanas mehānismus atbilstīgi lēmumiem, kurus pieņems par nākošo izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju pēc 2010. gada.

Pašreiz, kad ES mēģina minimizēt ekonomikas lejupslīdes ietekmi un noteikt kursu uz atjauninātu izaugsmi, ir ļoti svarīgi nemazināt vēlmi ieguldīt izglītībā un arī turpmāk nodrošināt, lai ieguldīšana izglītībā notiktu efektīvi un taisnīgi. Piemērotas politikas metodes vienlaicīgi palīdzēs atgūties no nesenā satricinājuma un izveidos pamatu, kas vajadzīgs, lai ar pārliecību risinātu nākotnes uzdevumus.

2. PAŠREIZĒJĀ SITUĀCIJA

2.1. Jautājumi un problēmas

Par izglītības un apmācības politiku atbild dalībvalstis. Eiropas loma ir atbalstīt valstu sistēmu, izmantojot papildu ES līmeņa instrumentus, savstarpējo mācīšanos un apmaiņu ar labāko praksi.

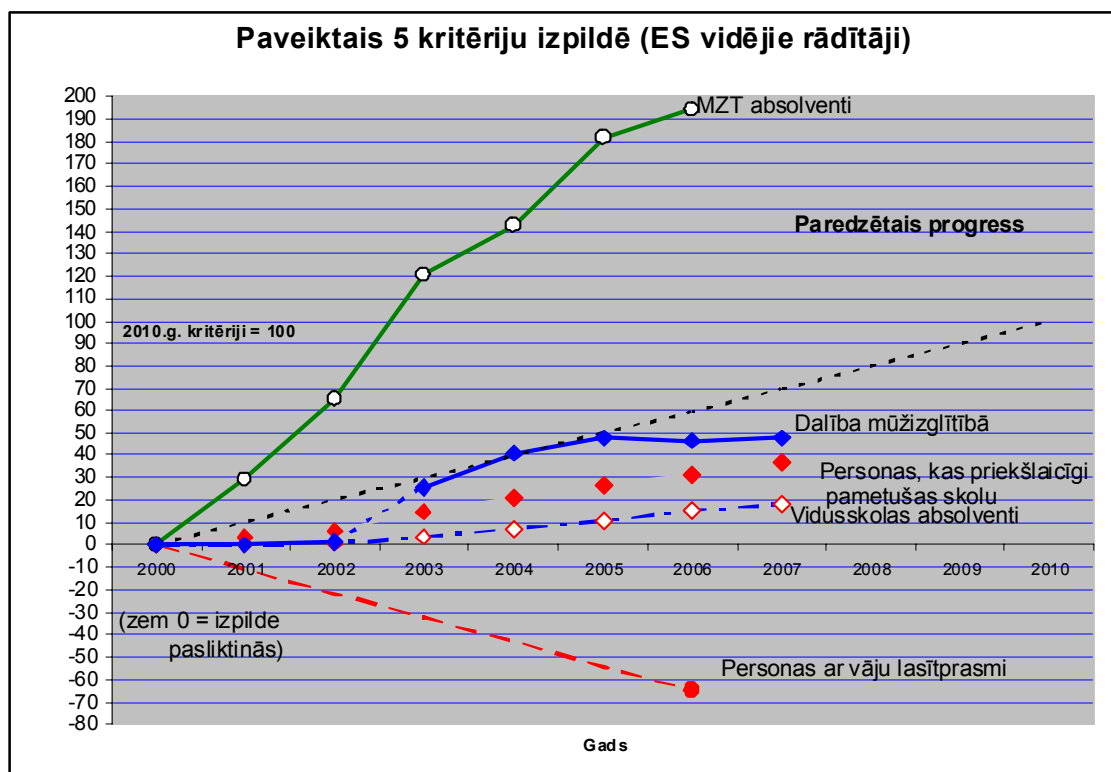
Sadarbība izglītības un apmācības politikas jomās ir sniegusi atbalstu valsts mūžizglītības un kvalifikācijas sistēmas reformām, augstākās izglītības modernizēšanā un tādu Eiropas instrumentu izstrādē, kas sekmē kvalitāti, kvalifikāciju pārredzamību un mobilitāti izglītībā. Bet dažādās dalībvalstīs progress norisinās dažādi, un galvenajās jomās tas ir nepietiekams. Tāpēc īstenošana ir jāpastiprina. Kā norādīts 1. tabulā, netiks sasniegta lielākā daļa no Padomes noteiktajiem kritērijiem 2010. gadam. Kritērijus matemātikai, zinātnei un tehnoloģijai sasniedza 2003. gadā, bet progress saistībā ar priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, vidējās izglītības iegūšanu un pieaugušo mūžizglītību nav pietiekošs, lai izpildītu noteiktos mērķus. Rādītāji par sliktu lasītprasmi pat ir samazinājušies².

Tāpēc 2008. gada pavasara Eiropadome aicināja dalībvalstis veikt konkrētas darbības, lai būtiski samazinātu to personu skaitu, kuru lasītprasme ir sliktā, un to personu skaitu, kuras priekšlaicīgi pamet mācības, lai uzlabotu sekmju līmeni skolēniem, kas nāk no migrējušām ģimenēm vai no nelabvēlīgām iedzīvotāju grupām, lai iesaistīt vairāk pieaugušo tālākizglītības un tālākapmācības procesā un lai turpinātu atvieglot ģeogrāfisko un profesionālo mobilitāti³.

² OV C 86, 5.4.2008., 1. lpp. SEC(2008) 2293.

³ Eiropadomes 2008. gada marta secinājumi, 15. punkts.

1. tabula — Paveiktais 5 kritēriju izpildē 2010. gadam (ES vidējie rādītāji)⁴

2.2. Eiropas izglītības un apmācību sistēma pasaules perspektīvā

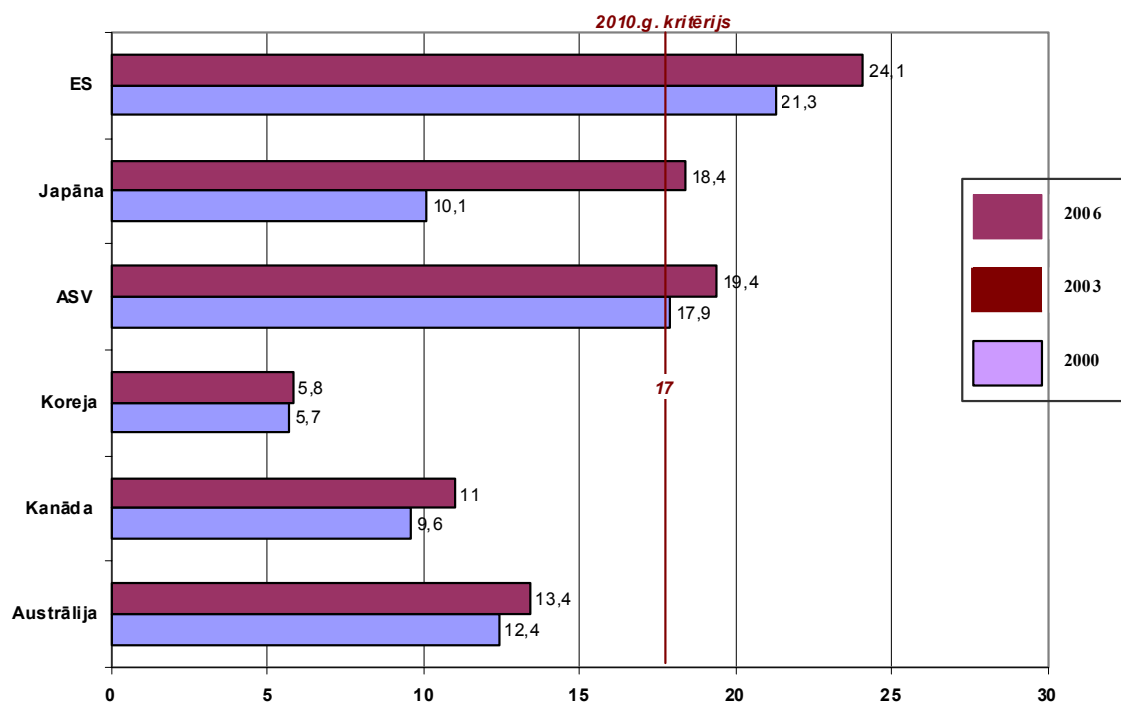
Skatoties plašākā perspektīvā, ES izglītības un apmācību sistēmas rezultāti vispār ir salīdzināmi ar citu pasaules labāko sistēmu rezultātiem. Bet salīdzinājumā ar citām ESAO valstīm ES sistēmā konstatējama nopietna atpalcība gan pamatzglītības, gan augstākās izglītības jomā.

Jo īpaši *PISA* aptaujas rezultāti par lasītprasmi (15-gadīgajiem) liecina par to, ka ES kopumā aizvien pieaug skolēnu skaits, kuriem ir vāja lasītprasme. 2. tabulā parādīts, ka Dienvidkorejā, Kanādā un Austrālijā šādu skolēnu daļa ir relatīvi stabila, un tā ir stipri zem ES vidējā līmeņa. Migrantiem — kuriem ir slikti rādītāji ES iekšienē⁵ — veicas ievērojami labāk Kanādā un Austrālijā. 3. tabulā sniegtie dati liecina, ka dažās ES dalībvalstīs ir viens no augstākajiem līmeņiem pasaulē. Bet, ņemot vērā vājos rādītājus dažās citās dalībvalstīs, tas joprojām ir nopietns, Eiropas līmeņa uzdevums.

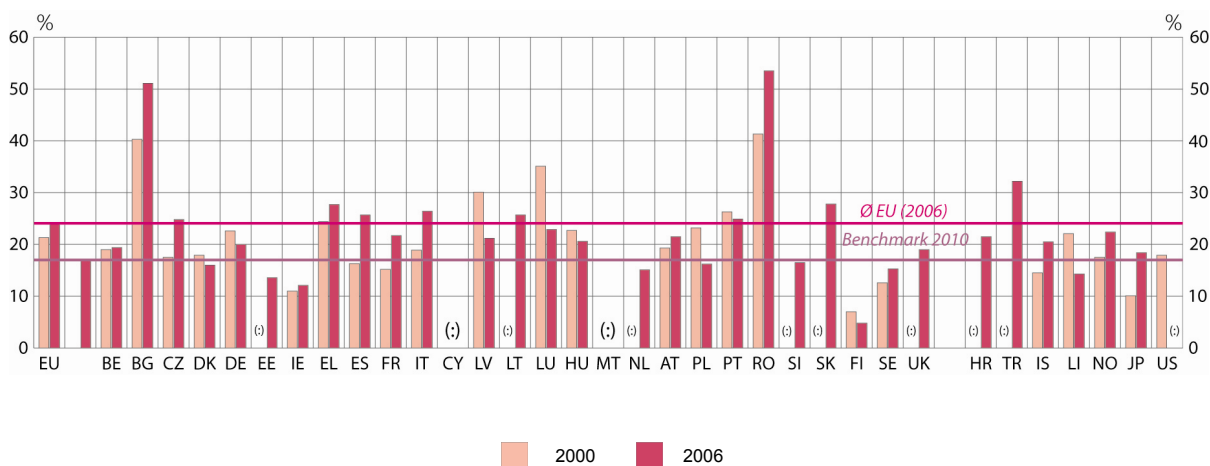
⁴ Jaunākie dati par MZT beidzēju ar vāju lasītprasmi skaitu — 2006. Citi — 2007.

⁵ COM(2008)423.

2. tabula — Personas ar vāju lasītprasmi ES (15 gadu veci) saskaņā ar PISA pētījuma lasītprasmes skalu, un atsevišķas trešās valstis 2000. un 2006. gadā (Avots — ESAO).

3. tabula — Personas ar vāju lasītprasmi ES (15 gadu veci) saskaņā ar PISA pētījuma lasītprasmes skalu un atsevišķas trešās valstis 2000. un 2006. gadā (Avots — ESAO).

Otrkārt, daudzās no ES lielākajām dalībvalstīm ir lielāks to personu skaits, kuras ieguvušas augstāko izglītību. Eiropas Savienībā 25-64 gadu vecām personām vidējais rādītājs ir 23 %, salīdzinot ar 40 % Japānā, 39 % ASV, 32 % Austrālijā un Korejā un 27 % Jaunzēlandē.

Visbeidzot ES galvenais uzdevums ir nodrošināt ieguldījumu efektivitāti, bet daudzas valstis ārpus ES veic daudz lielākus ieguldījumus augstākajā izglītībā, jo

īpaši izmantojot privātus avotus. Privātie ieguldījumi (0,23 % no IKP Eiropas Savienībā) ir daudz augstāki Japānā (0,76 %) un ASV (1,91 %)⁶.

Šie skaitļi liecina par to, ka, ja Eiropa grib sasniegt savu mērķi un kļūt par pasaules vadošo uz zināšanām balstīto ekonomiku un sabiedrību, tai ir jāuzlabo rezultāti šajās jomās.

3. ILGTERMIŅA STRATĒGIJAS UZDEVUMI UN TŪLĪTĒJĀS PRIORITĀTES — UZLABOT KVALIFIKĀCIJAS LĪMENI AR MŪŽIZGLĪTĪBAS PALĪDZĪBU

Pamatojoties uz konsultācijām, Komisija ierosina līdz 2020. gadam Eiropas līmeņa sadarbībai izglītības un apmācību jomā risināt šādus četrus stratēģiskos uzdevumus:

- īstenot **mūžizglītību un studentu mobilitāti**;
- uzlabot plānotā un realizētā **kvalitāti un efektivitāti**;
- veicināt **līdztiesību (visiem vienādas tiesības?) un aktīvu pilsonību**;
- sekmēt **novatorismu un jaunradi, tostarp uzņēmējdarbības garu** visos izglītības un apmācības līmeņos.

Šie uzdevumi ir jārisina ar integrētas politikas palīdzību, aptverot visas sistēmas kopumā (skolas, augstāko izglītību, profesionālo izglītību un apmācību un pieaugušo izglītību). Tādējādi mūžizglītība ir galvenais princips, kas ir visu iepriekšminēto uzdevumu pamatā.

Šiem stratēģiskajiem uzdevumiem ir jābūt politikas jomu sadarbības pamatā laikposmā no 2009. līdz 2020. gadam, bet īsākiem laika posmiem ir jāizstrādā sīkāk, specifiskāki mērķi. 3.1. līdz 3.4. sadaļā ir sīkāk noteikti ilgtermiņa stratēģiskie uzdevumi un sniegti ierosinājumi attiecīgajām prioritātēm pirmajam periodam no 2009. līdz 2020. gadam.

3.1. Stratēģiskais uzdevums — īstenot mūžizglītību un studentu mobilitāti

Mūžizglītība ir mācību process jebkurā vecumā (sākot no bērnudārza līdz pensijai) un jebkurā kontekstā, proti, arī formālā, neformālā vai ikdienas vidē. Dalībvalstis piekrita līdz 2006. gadam izstrādāt saskaņotu un visaptverošu valsts mūžizglītības stratēģiju.

Šādas stratēģijas īstenošana nav tik vienkārša. Ir gūti panākumi pateicoties Eiropas kvalifikāciju sistēmai (*EQF*)⁷, kas daudzās valstīs deva impulsu izstrādāt valsts kvalifikācijas sistēmu, uzmanību koncentrējot uz mācību rezultātiem (proti, uz to, ko apmācāmais zina, saprot un spēj izdarīt, nevis uz pašu mācību procesu). Palielinot kvalifikāciju pārredzamību, *EQF* atvieglos mācību procesa dalībnieku un darbinieku mobilitāti starp valstīm un viņu pieeju mūžizglītībai.

⁶ SEC(2008) 2293, 69., 89., 148. lpp.

⁷ OV C 111, 6.5.2008., 1. lpp.

Tomēr vēl ir daudz darāmā, lai izveidotu elastīgus izglītības iegūšanas veidus, proti, izmantojot labāku pāreju starp arodizglītību un augstāko izglītību, atverot universitātes netradicionāliem mācību procesa dalībniekiem vai atzīstot neformālo izglītību. Mācību procesam ir jābūt pievilcīgam un pieejamam visiem pilsoņiem, neatkarīgi no to vecuma, izglītības līmeņa, nodarbinātības vai sociālā statusa. Ir vajadzīga labāka koordinācija starp dažādām izglītības un apmācības jomām, iestādēm jāuzņemas saistības (tostarp ilgtspējīgi finansēšanas modeļi), un ir vajadzīga partnerība ar visām ieinteresētajām personām.

Mācību procesa dalībnieku mobilitāte starp valstīm ir svarīga mūžizglītības sastāvdaļa un svarīgs elements personu nodarbinātības potenciāla un pielāgošanās spēju uzlabošanai. ES programmu vērtējumi liecina, ka mobilitāte nojauc šķēršļus starp cilvēkiem un grupām, ļauj tiem labāk izmantot Eiropas pilsonības sniegtās priekšrocības un palīdz vieglāk pielāgoties un atvērties mobilitātei, kļūstot par darba tirgus dalībniekiem. Pārrobežu mācību procesa dalībnieku mobilitātei ir jākļūst par normu, nevis par izņēmumu, kā tas ir šodien. Lai sasniegtu šo mērķi, visām ieinteresētajām personām būs jāuzņemas jaunas saistības, un būs arī vajadzīgs plašāks finansējums.

Prioritārie temati, kam jāpievērš īpaša uzmanība no 2009. līdz 2010. gadam.

Dalībvalstīm un Komisijai ir jāpiešķir prioritāte īstenošanas uzlabošanai šādās jomās.

- **Mūžizglītības stratēģijas.** Pabeigt valsts mūžizglītības stratēģijas īstenošanu, īpašu uzmanību pievēršot neformālās un ikdienas izglītības atzīšanai un konsultēšanai.
- **Eiropas kvalifikāciju sistēma.** Līdz 2010. gadam izveidot saikni starp visām valsts kvalifikācijas sistēmām un *EQF* un sniegt atbalstu uz mācību rezultātiem balstītas pieejas izmantošanai attiecībā uz standartu, kvalifikāciju, vērtējuma un atzīšanas procedūrām, kredītu nodošanu, izglītības programmām un kvalitātes nodrošināšanu.

Dalībvalstīm un Komisijai jākoncentrējas uz sadarbību politikas jomās saistībā ar šādiem jautājumiem.

- **Mācību mobilitātes paplašināšana.** Kopīgi darboties, lai novērstu šķēršļus un paplašinātu mobilitātes iespējas mācību jomā Eiropā un pasaulē gan augstākās izglītības, gan citos izglītības līmeņos, ietverot jaunus mērķus un finanšu instrumentus Eiropas un valsts līmenī⁸.

3.2. Stratēģiskais uzdevums — uzlabot plānotā un realizētā kvalitāti un efektivitāti

Eiropadome ir bieži uzsvērusi, ka Eiropas panākumiem ir vajadzīgas kvalitatīvas un visiem vienādas iespējas nodrošinošas izglītības un apmācības sistēmas.

Galvenais uzdevums ir nodrošināt, lai ikviens apgūtu pamatprasmes⁹, un turpināt veidot izcilību, kas Eiropai dos iespēju saglabāt spēcīgu pozīciju augstākajā izglītībā

⁸ Padomes 2008. gada 20./21. novembra secinājumi par jaunatnes mobilitāti.

⁹ OV C 394, 30.12.2006., 10. lpp.

pasaulē. Visos līmeņos mācību rezultātiem ir jāatbilst profesionālās un privātās dzīves vajadzībām.

Skolotāju, instruktoru un citu mācību procesa darbinieku kvalitāte ir vissvarīgākais iekšējais faktors, kas ietekmē skolēnu un studentu sekmes¹⁰. Ņemot vērā to, ka nākošajos 15 gados būs jānomaina apmēram divi miljoni vecākā gadagājuma skolotāju, skolotāja profesijai ir jāklūst par pievilcīgāku karjeras izvēli¹¹.

Lai uz ilgtspējīga pamata nodrošinātu augstas kvalitātes rezultātus, ir jārisina arī izglītības un apmācības sistēmu pārvaldības jautājumi. Izglītības un apmācības iestādēm ir jānodrošina lielāka autonomija, tām ir jābūt atvērtākām attiecībā uz pilsonisko sabiedrību un uzņēmumiem, un tām jāpiemēro efektīvas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas.

Augstu kvalitāti varēs nodrošināt tikai, efektīvi un ilgtspējīgi izmantojot resursus. Nostiprinot izglītības un apmācības politikas datu bāzi, varētu pierādīt, ka ieguldījumi izglītībā un apmācībā ir svarīgs ekonomiskās izaugsmes un sociālās iekļaušanas faktors¹².

Prioritārie temati, kam jāpievērš īpaša uzmanība no 2009. līdz 2010. gadam.

Dalībvalstīm un Komisijai ir jāpievērš galvenā uzmanība, lai uzlabotu īstenošanu šādās jomās.

- **Valodas.** Nodrošināt, lai pilsoņi varētu sazināties divās valodās papildus dzimtajai valodai, veicināt valodu apmācību profesionālajā izglītībā un pieaugušo izglītībā un dot iespēju migrantiem iemācīties uzņēmējas valsts valodu¹³.
- **Skolotāju un instruktoru profesionālā attīstība.** Galveno uzmanību pievērst skolotāju sākotnējās apmācības pamatelementiem un paplašināt tālākizglītības un profesionālās izaugsmes iespēju klāstu un kvalitāti skolotājiem, instruktoriem un darbiniekiem, kas iesaistīti, piemēram, vadības vai konsultēšanas pasākumos.
- **Pārvaldība un finansēšana.** Īstenot augstākās izglītības (tostarp izglītības programmu) modernizācijas programmu¹⁴, kvalitātes nodrošināšanas pamatprincipu ietvarstruktūru profesionālajai izglītībai un apmācībām¹⁵ un izstrādāt standartus pieaugušo izglītības speciālistiem. Veicināt uz pierādītiem faktiem balstītu politiku un praksi¹⁶, īpašu uzsvāru liekot uz valsts vai privāto ieguldījumu ilgtspējības pierādīšanu.

¹⁰ COM(2007)392.

¹¹ Padomes 2007. gada 15. novembra Secinājumi, OV C 300, 12.12.2007., 6. lpp.

¹² COM(2006)481.

¹³ COM(2008)566.

¹⁴ COM(2006)208.

¹⁵ COM(2008)179.

¹⁶ SEC(2007)1098.

Dalībvalstīm un Komisijai jākoncentrējas uz sadarbību politikas jomās saistībā ar šādām jomām.

- **Lasītprasme, matemātika un zinātne.** Izveidot augsta līmeņa grupu par lasītprasmi, lai izpētītu problēmas, kas izskaidro skolnieku lasītprasmes vājināšanos¹⁷ un lai sniegtu ieteikumus lasītprasmes uzlabošanai visā ES kopumā. Intensificēt esošo sadarbību, lai palielinātu matemātikas un zinātnes klātbūtni izglītības un apmācības augstākajos līmeņos, un pastiprināt zinātnes apmācību. Dalībvalstīm būtu jāapsver iespēja izveidot valsts rīcības plānu pamatprasmju apgūšanai, tostarp pieaugušajiem.
- **Jaunas prasmes jaunām darba vietām.**
- Nodrošināt to, ka visos izglītības un apmācības plānošanas procesos pilnībā izmanto nākotnē vajadzīgo prasmju un darba tirgus vajadzību novērtējumu rezultātus.

3.3. Stratēģiskais uzdevums — veicināt līdztiesību un aktīvu pilsonību

Izglītības un apmācības politikai ir jārada iespēja visiem pilsoņiem, neatkarīgi no vecuma, dzimuma un sociāli ekonomiskā stāvokļa, visā dzīves laikā iegūt, atjaunināt un attīstīt ar darbu saistītas iemaņas un pamatkvalifikāciju, kas vajadzīgas, lai veicinātu turpmākas mācības, aktīvu pilsonību un starpkultūru dialogu.

Neskatoties uz to, ka līdztiesības jautājumi no paša sākuma ir bijuši izglītības un apmācības AKM uzmanības centrā, galvenie, svarīgākie uzdevumi joprojām ir spēkā. Vēl joprojām katrs sestais jauniešs pamet skolu, pabeidzis tikai obligāto izglītības līmeni vai pat nesasniedzis to. Daudzu migrantu izcelsmes apmācāmo sekmes izglītībā un apmācībā ir vājākas nekā viņu vietējās izcelsmes vienaudžiem. Zēni pamet skolu biežāk, un viņu sekmes lasīšanā ir mazākas, bet matemātikas, zinātnes un tehnoloģijas absolventu vidū meitenes ir nepietiekami pārstāvētas. Pieaugušajiem ar zemu izglītības līmeni ir septiņas reizes mazāk iespēju turpināt izglītību un apmācību nekā personām ar augstu izglītības līmeni. Apmācāmo sociāli ekonomiskā situācija joprojām iespaido viņu iespējas piekļūt izglītībai un apmācībai jebkurā līmenī¹⁸. Šādi ir galvenie uzdevumi, kas jārisina, lai veicinātu sociālo iekļaušanu un izvairītos no problēmām ar darbaspēka pieejamību.

Nelabvēlīgu situāciju izglītībā var risināt, sniedzot augstas kvalitātes pirmsskolas izglītību un mērķtiecīgu atbalstu, kas jāapvieno ar pareizi vadītu iekļaušanu izglītības un apmācības sistēmas kopējā plūsmā.

Izglītībai būtu jāveicina starpkultūru prasmes, demokrātiskās vērtības, pamattiesību respektēšana un cīņa pret diskrimināciju, iemācot visiem jauniešiem spēju pozitīvi mijiedarboties ar saviem vienaudžiem, kam ir dažāda izcelsme.

¹⁷ SEC(2008) 2293.

¹⁸ SEC(2008) 2293.

Prioritārie temati, kam jāpievērš īpaša uzmanība no 2009. līdz 2010. gadam.

Dalībvalstīm un Komisijai ir jāvelta vislielākā uzmanība, lai uzlabotu rezultātus šādās jomās.

- **Priekšlaicīga mācību pārtraukšana.** Pastiprināt novēršanas pasākumus, veidot ciešāku sadarbību starp vispārējās un profesionālās izglītības sektoru un novērst šķēršļus, lai tie, kas pārtraukuši mācības, varētu atgriezties izglītības un apmācības sistēmā.

Dalībvalstīm un Komisijai jākoncentrējas uz sadarbību politikas jomās saistībā ar šādiem aspektiem.

- **Pirmsskolas izglītība.** Veicināt visiem vienādu pieeju un stiprināt sniegtās izglītības un skolotāju kvalitāti.
- **Migranti.** Izstrādāt savstarpēju mācīšanos par labāko praksi tādu bērnu izglītošanā, kuriem ir migrantu izcelsme¹⁹.
- **Apmācāmie ar īpašām vajadzībām.** Veicināt individualizētu mācīšanos, laikus sniedzot atbalstu un saskaņotus pakalpojumus. Iekļaut pakalpojumus vispārējās izglītības skolās un nodrošināt izglītības iegūšanas veidus tālākai izglītībai un apmācībai.

3.4. Stratēģiskais uzdevums — sekmēt novatorismu un jaunradi, tostarp uzņēmējdarbības garu visos izglītības un apmācību līmeņos

Novatorisms un jaunrade ir galvenie faktori uzņēmumu attīstībā un tiem ir liela nozīme, lai uzlabotu Eiropas starptautiskās konkurences spējas un ilgtspējīgu attīstību.

Pirmais uzdevums ir nodrošināt visiem pilsoņiem iespēju iegūt transversālas pamatkvalifikācijas, piemēram prasme mācīties un komunikācijas prasmes, iniciatīvas un uzņēmējdarbības izpratne, prasmes digitālajā jomā (tostarp plašsaziņas līdzekļu lietotprasme²⁰), kultūras izpratne un izpausme²¹. Visas nosauktās prasmes un jauno tehnoloģiju izmantošana — dalībvalstīm visās skolās vajadzētu nodrošināt piekļuvi ātrgaitas internetam līdz 2010. gadam²² — ir jāatspoguļo mācību programmās, pedagoģijā un kvalifikācijā. Pastiprināta universitāšu un uzņēmumu sadarbība stimulēs studentu un pētnieku uzņēmējdarbības garu.

Otrais uzdevums ir nodrošināt pilnībā funkcionējošu zināšanu trīsstūri: izglītība-pētniecība-inovācija. Eiropas Tehnoloģiju un inovāciju institūts var rosināt un vadīt pārmaiņas, lai sasniegtu izcilību izglītībā un pētniecībā, jo īpaši veicinot daudzdisciplināro aspektu un partnerattiecības starp izglītības iestādēm un uzņēmējdarbības vidi. Partnerība starp uzņēmējdarbības vidi un dažāda līmeņa un

¹⁹ COM(2008)423.

²⁰ COM(2007)833.

²¹ OV C 394, 30.12.2006., 10. lpp.

²² Eiropadomes 2008. gada marta secinājumi, 7. punkts; skat. arī SEC(2008) 2629 un COM(2007) 833 par plašsaziņas līdzekļu lietotprasmi.

sektoru izglītības, apmācības un pētniecības iestādēm palīdzēs pievērt uzmanību tām prasmēm un kvalifikācijām, kas ir vajadzīgas darba tirgū un atbalstīt **novatorismu un uzņēmējdarbības garu visās izglītības formās**. Eiropas Pētniecības telpas izveidošana un pasaules līmeņa klasteri varētu atvieglot šādu partnerību.

Dažus no galvenajiem uzdevumiem palīdzēs risināt 2009. — Eiropas Radošuma un inovācijas gads. Pieaugošas politiku sadarbības kontekstā, ES līmenī un kopā ar attiecīgajām starptautiskajām organizācijām ir jāveicina pētniecība, analīze un apmaiņa ar informāciju par to, kā mērīt radošumu un inovācijas prasmes.

Prioritārie temati, kam jāpievērš īpaša uzmanība no 2009. līdz 2010. gadam.

Dalībvalstīm un Komisijai ir jāpievērš galvenā uzmanība, lai uzlabotu īstenošanu šādās jomās.

- **Pamatprasmes.** Pilnībā ietvert transversālās pamatprasmes mācību programmās, vērtējumā un kvalifikācijās²³.

Dalībvalstīm un Komisijai jākoncentrējas uz sadarbību politikas jomās saistībā ar šādiem aspektiem.

- **Inovācijām labvēlīgas iestādes.** Veicināt radošumu un inovācijas, izveidojot īpašas apmācību un mācību metodes (tostarp jaunus IKT instrumentus un skolotāju apmācību).
- **Partnerattiecības.** Attīstīt partnerattiecības starp izglītības un apmācības sniedzējiem un uzņēmumiem, pētniecības institūtiem, kultūras darbiniekiem un radošajām nozarēm.

4. NĀKOTNES ATVĒRTĀS KOORDINĀCIJAS METODES DARBA METOŽU UZLABOŠANA

Atvērtās koordinācijas metodes panākumi izglītības un apmācības jomā ir atkarīgi no politiskās gribas un no šīs metodes spējas atbalstīt valsts reformas un tās ietekmēt. Sadarbībai politikas jomā ir jābūt atbilstoši un konkrētai, tai ir jāsniedz redzami rezultāti un tajā jāiesaista ieinteresētās personas un politikas veidotāji līdz pat visaugstākajam līmenim. Galvenais ir izvērtēt sasniegto attiecībā uz izvēlētajiem mērķiem.

4.1. Pārvaldība un partnerība

Mūžizglītības perspektīvai ir vajadzīga koordinēšana un prioritāšu noteikšana dažādās izglītības un apmācības jomās. Skolām²⁴, profesionālajai izglītībai un apmācībai²⁵, augstākajai izglītībai²⁶ un pieaugušo izglītībai²⁷ ir noteiktas īpašas

²³ OV C 394, 30.12.2006., 10. lpp.

²⁴ COM(2008)425.

²⁵ Padomes 2008. gada 20./21. novembra secinājumi par turpmākajām prioritātēm pastiprinātā Eiropas sadarbībā profesionālās izglītības un apmācības jomā.

²⁶ COM(2006) 208 un starpvaldību Boloņas process.

²⁷ COM(2006) 614; COM(2007)558.

politikas programmas. Apmaiņai ar politikas metodēm un īstenošanas pasākumiem ir jāveicina vispārējās stratēģijas prioritātes.

Šim nolūkam ir jāpastiprina pašreizējās neformālās augsta līmeņa grupas izglītības un apmācības jautājumos loma, lai ļautu tai veikt stratēģisko lomu AKM vadīšanā, nosakot prioritātes un pārbaudot paveikto visos sektoros, sniedzot ieguldījumu politikas diskusijām Izglītības padomē, piemēram, pamatojoties uz savstarpējās mācīšanās vai pārskatīšanas darbībām, nodrošinot, ka sadarbību izglītības un apmācības politikas jomā ietver gan plašākā Lisabonas procesa, gan valstu politikā.

Prioritāte ir jāpiešķir arī lielākai tādu ieinteresēto personu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības dalībai, kuri var sniegt ievērojamu ieguldījumu politikas dialogā un īstenošanā. Komisija organizēs gadskārtēju forumu ar Eiropas ieinteresēto personu organizācijām, un attiecīgās ieinteresētās personas tiks sistemātiski iesaistītas savstarpējās mācīšanās darbībās.

4.2. Savstarpēja mācīšanās, inovāciju nodošana un politikas attīstība

Savstarpēja mācīšanās ir galvenais izglītības un apmācības AKM elements. Tā sniedz ieguldījumu Eiropas politikas iniciatīvās un atbalsta valstu politikas attīstību. Tā ir arī svarīgs veids, kā izplatīt un īstenot tādas Eiropas rīkus un instrumentus kā Eiropas kvalifikāciju sistēma²⁸ vai ieteikums par pamatprasmēm mūžizglītībai²⁹.

Nākotnē ir jāstiprina savstarpēja mācīšanās, lai nodrošinātu to, ka tā pilnībā atspoguļo prioritāros uzdevumus, kas minēti iepriekš, un lai paaugstinātu tās ietekmi politiskajā līmenī. Darbībām ir jābalstās uz skaidrām pilnvarām, laika grafikiem un plānotiem rezultātiem (piem., politikas rekomendācijas vai rokasgrāmatas, labākās prakses piemēru apkopojumi). Tai jābūt pietiekami elastīgai, lai mainītos un pielāgotos jaunām problēmām un aktuāliem politikas tematiem. Jāizstrādā savstarpējas mācīšanās un izvērtēšanas pastāvīgā programma, kas pamatojas uz aktuālām politikas prioritātēm, sākot ar prioritātēm 2009.-2010. gadam.

Turklāt tiks izmantoti arī šādi instrumenti.

- Mūžizglītības programma³⁰ sniegs atbalstu jaunu pieeju un inovāciju izstrādei, pārbaudei, nodošanai un īstenošanai.
- Pētniecību un analīzi atbalstīs tādas iestādes kā Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (*Cedefop*) un Eiropas Izglītības fonds, tādi tīkli kā *Eurydice* un ekspertu grupas³¹, ietverot sadarbību ar attiecīgajām starptautiskajām organizācijām.
- Politikas dialogs ar vairākām ārējām partnervalstīm var sniegt plašāku salīdzinošu ietvaru un jaunas idejas. Tas ir jāpastiprina un ciešāk jāpiesaista atvērtajai koordinācijas metodei.

²⁸ OV C 111, 6.5.2008., 1. lpp.

²⁹ OV C 394, 30.12.2006., 10. lpp.

³⁰ OV C 327, 24.11.2006., 45. lpp.

³¹ Šeit ietverts Pētniecības un izglītības un mūžizglītības centrs (*CRELL*), Perspektīvo tehnoloģiju pētījumu institūts (*IPTS*) un izglītības ekonomistu un sociālo zinātņu pārstāvju ekspertu tīkli (*EENEE*, *NESSÉ*).

4.3. Uzlabot ziņošanu par rezultātiem un pamanāmību

Ik pēc diviem gadiem Komisija un Padome publicē kopīgu progresu ziņojumu, kas pamatojas uz dalībvalstu ziņojumiem, kuros izklāstītas politikas darbības AKM vispārējo mērķu risināšanai. Turpmāk ziņojumos ir detalizētāk jāizskaidro dažas īpašas rīcības prioritātes. Tādējādi ir izteikts priekšlikums nākošajā kopīgajā progresu ziņojumā, kas paredzēts 2010. gadā, uzmanību pievērst vienai vai vairākām tūlītējām prioritātēm, kas izklāstītas 3. sadaļā. Kopīgie ziņojumi jāpaplašina, iekļaujot tajos atsevišķu valstu situācijas novērtējumus, kurus vēlāk iekļaus Lisabonas valsts reformu programmas izglītības, apmācības un prasmju sadaļas novērtējumā. Pašreiz nav ierosināts mainīt ziņojumu biežumu, tas paliek līdzšinējais — ik pēc diviem gadiem.

Jāturpina mēģinājumi veicināt izpratni Eiropas, valsts un reģiona līmenī par atbalstu un iespējām, ko sniedz izglītības un apmācības atvērtā koordinācijas metode, jo īpaši tās prioritātes un rezultāti. Tīmekļa vietnē būs pieejama informācija par politikas iniciatīvām un labākās prakses konkrētiem piemēriem, kas noteikti saistībā ar AKM.

4.4. Rādītāji un kritēriji

Pieci esošie kritēriji

Ar darba programmā “Izglītība un apmācība 2010”, izstrādāto rādītāju un kritēriju palīdzību Eiropas līmenī bija iespējams pārraudzīt paveikto un ziņot par to, kā arī sniegt palīdzību uzdevumu identificēšanā. Trīs no šiem kritērijiem (jaunieši, kas agri pametuši skolu, vidējās izglītības iegūšana un pieaugušo dalība mūžizglītībā) ir daļa no izaugsmes un nodarbinātības integrētajām pamatnostādņēm.

Kā redzams 2.1. sadaļā, progress nav bijis pietiekams, lai sasniegtu 2010. gada kritērijus. Tāpēc ir svarīgi paaugstināt pūles šajās jomās, lai nodrošinātu virzību uz priekšu. Šajā sakarā dalībvalstīm ir jāpieņem valsts mērķi tajās jomās, kurās ir pieņemti Eiropas kritēriji.

Kritēriju atjaunināšana laikposmam pēc 2010. gada

Laikposmam līdz 2020. gadam sadarbības politika ir jāatbalsta ar kritērijiem, kas pilnībā atspoguļo identificētos ilgtermiņa stratēģijas uzdevumus un kas atspoguļo galveno programmas “Jaunas prasmes jaunām darba vietām” aspektu — vajadzību atjaunināt prasmes un nodarbinātības potenciālu visos iedzīvotāju slāņos. Nākotnes izglītības un apmācības kritērijiem ir jābūt pietiekoši elastīgiem, lai tie varētu ņemt vērā mērķus un rādītājus, kuri tiks lietoti ES izaugsmes un nodarbinātības stratēģijā pēc 2010. gada — Lisabona pēc 2010. gada. Uz šā pamata ir ierosināts, lai Komisija un dalībvalstis izmanto pieredzi ar esošajiem kritērijiem un izpētīt jaunu kritēriju kopumu šādos virzienos:

- pārskatīt un pēc vajadzības atjaunināt esošos kritērijus, piem., iespējami paplašināt kritēriju par personām ar vāju lasītprasmi, iekļaujot tajā arī matemātiku un zinātni;
- iekļaut kritērijos pamatstruktūras mērķus, ko noteica 2002. gada Barselonas Eiropadome (piem., par piedalīšanos pirmsskolas izglītībā un par pieeju agrai valodu apmācībai);

- ieviest kritērijus par tematiem, kas radušies pēc sadarbības uzsākšanas vai kas atspoguļo jaunas politiskas prioritātes, piem., augstākās izglītības iegūšana; mācību mobilitāte;
- uzsākt izstrādes darbu, lai radītu jaunus rādītājus par saikni starp izglītības iegūšanu un nodarbinātības potenciālu un par izglītību inovācijas un radošuma, tostarp uzņēmējdarbības gara izveidošanai.

Komisija attiecīgi ierosinās debates ar dalībvalstīm, pamatojoties uz šādiem iespējamiem kritērijiem nākotnes AKM.

4.4.1. *Lai mūžizglītība un mobilitāte kļūtu par realitāti*

- *Pieaugušo līdzdalība mūžizglītībā.* Esošie kritēriji paredz, ka mūžizglītības pasākumos piedalīsies 12,5 % no pieaugušajiem (no 25 līdz 64 gadiem). Lai gan kopš 2002. gada ir sasniegts zināms progress šā kritērija izpildē (pie pašreizējām tendencēm kritēriju varētu sasniegt ap 2017. gadu) tas joprojām ir neviendabīgs un nevienāds dažādās dalībvalstīs. Ņemot vērā tehnoloģijas un demogrāfiskās tendences, kā arī pašreizējās ekonomikas lejupslīdes nenovēršamo ietekmi, ir vēl svarīgāk steidzami paaugstināt un atjaunināt pieaugušo prasmes. Tāpēc Komisija ierosina paaugstināt kritēriju par to, ka mūžizglītības pasākumos piedalīsies 15 % no pieaugušajiem. Ir svarīgi, lai dalībvalstis samazinātu nelīdzsvarotību starp augstas un zemas kvalifikācijas pieaugušo skaitu, kuri piedalās mūžizglītības pasākumos; tām būtu jānosaka valsts mērķi, lai to izpildītu.
- *Mobilitāte.* Ir jāizveido jauns kritērijs, pamatojoties uz 2008. gada novembra Izglītības un jaunatnes padomes secinājumiem, kuros ierosināti uzdevumi studentu, skolēnu, arodizglītības sektora un skolotāju, un instruktoru mobilitātei.

4.4.2. *Uzlābot plānotā un realizētā kvalitāti un efektivitāti*

- *Personas ar vājām pamatprasmēm.* Pēc 2008. gada pavasara Eiropadomes, kurā dalībvalstis tika aicinātas spert konkrētus soļus šīs problēmas risināšanā, Komisija ierosina šādu kritēriju: jāsamazina 15 gadus vecu jauniešu ar vājām pamatprasmēm (lasītprasme, matemātika un zinātne) proporcija vidēji līdz 15 % un jāpievērš īpaša uzmanība dzimumu nelīdzsvarotības izlīdzināšanai. Mērķis ir paplašināt iepriekšējo kritēriju, kas attiecās tikai uz lasītprasmi, nepaceļot robežvērtību.
- *Valodas.* Komisija ierosina jaunu kritēriju: vismaz 80 % skolēniem ar zemāko vidējo izglītību ir jāapgūst vismaz divas svešvalodas. Šis priekšlikums atbilst Barselonas Eiropadomes prasībai sniegt izglītību jau no agrā vecuma vismaz divās svešvalodās. Pēdējā laikā ir vērojams straujš pieaugums attiecībā uz valodu apmācību agrā vecumā. Sākumizglītībā 2000. gadā 40 % no skolēniem saņēma izglītību divās svešvalodās; līdz 2006. gadam (pieejami visjaunākie dati) līmenis bija palielinājies līdz 52 %. Mērķis ir arī turpmāk stimulēt šo labo attīstību.
- *Ieguldījumi augstākajā izglītībā.* Komisija ierosinās jaunu kritēriju — valsts un privātajiem ieguldījumiem modernizētā augstākajā izglītībā ir jāsasniedz vismaz

2 % no IKP³². Tas atspoguļotu politiskās diskusijas par augstākās izglītības modernizēšanu kopš 2005. gada Hemptonkortas samita un mēģinātu pielīdzināt ieguldījumu līmeņus augstākajai izglītībai (pašlaik 1,3 % no IKP no valsts un privātajiem avotiem) tādu galveno konkurentu ieguldījumu līmeņiem kā ASV un Japāna, kur ieguldījumi (valsts un privātie) ir attiecīgi 2,45 % un 1,85 %.

- *Augstākās izglītības iegūšana.* Komisija ierosinās jaunu kritēriju — augstu izglītības līmeni sasniegušo personu 30-34 gadu vecumā proporcijai ir jābūt vismaz 45 %. Šis priekšlikums atspoguļo pašreizējo tendenci, kad palielinās augstu izglītības līmeni sasniegušo personu 30-34 gadu vecumā proporcija, bet tas paredzēts, lai aicinātu tuvināt ES rezultātus (pašlaik 30 %) tādu galveno konkurentu valstu līmenim kā ASV un Japāna (dalības līmenis tuvākajai salīdzināmajai vecuma grupai no 25-34 gadiem ir attiecīgi 39 % un 54 %). Pašreizējais kritērijs par absolventu skaitu matemātikā, zinātnē un tehnoloģijā ir sasniegts un to var pārtraukt; tomēr jāturpina pārraudzīt dzimumu nelīdzsvarotība šajos studiju virzienos.
- *Nodarbinātības iespējas.* Komisija ierosinās izpētīt jauna kritērija izstrādi, kas saistīts ar tādu personu piedalīšanos darba tirgū, kurām ir dažādi izglītības līmeņi. Sekmīga dalība darba tirgū ir cieši saistīta ar personas izglītības līmeni un, kā paskaidrots Komisijas paziņojumā “Jaunas prasmes jaunām darba vietām”, tā tas būs arī nākotnē. Mērķis ir pastiprināt izglītības un apmācību sistēmas ieguldījumu Lisabonas stratēģijā.

4.4.3. *Veicināt līdztiesību un aktīvu pilsonību*

- *Pirmsskolas izglītība.* Komisija ierosinās jaunu kritēriju — vismaz 90 % no bērniem ir jāsaņem pirmsskolas izglītība (4 gadu vecumā). ES vidējais līmenis jau gandrīz sasniedz 90 %, bet šis vispārējais augstais dalības līmenis aizsedz nopietnas atšķirības dalībvalstīs. Šā priekšlikuma mērķis ir atbalstīt Barcelonas Eiropadomes prasību par to, ka bērnu aprūpe ir jāsniedz 90 % bērnu.
- *Priekšlaicīga skolas pamešana.* Komisija ierosinās saglabāt bez izmaiņām esošo kritēriju, ka ne vairāk kā 10 % no 18-24 gadu vecām personām var būt zemākā vidējā izglītība, tām neturpinot izglītību vai apmācību. Šis priekšlikums par kritērija nemainīšanu atspoguļo faktu, ka progress kopš 2002. gada šīs robežvērtības sasniegšanai ir bijis lēns. Komisija cer pievērst lielāku uzmanību tādu politikas metožu īstenošanai, kas ļautu sasniegt šo kritēriju. Tā kā cieši saistītais kritērijs par augstākās vidējās izglītības iegūšanu atspoguļo šo īstenošanas vajadzību, šo kritēriju var atcelt.

4.4.4. *Sekmēt novatorismu un radošumu, tostarp uzņēmējdarbības garu visos izglītības un apmācību līmeņos*

- *Jauninājumi un radošums.* Komisija ierosinās kopā ar dalībvalstīm izstrādāt rādītājus un izpētīt iespēju izveidot kritēriju, lai risinātu to, kā izglītības sistēmas varētu veicināt inovācijas un radošumu, tostarp uzņēmējdarbības garu. Diskusijas,

³² COM(2005)152.

kas notiks 2009. — Eiropas Radošuma un inovācijas gadā, sniegs pārdomu laiku par šo ļoti jauno politikas metožu apmaiņas jomu.

5. SECINĀJUMI

Lai sasniegtu nodarbinātības mērķus, sociālo iekļaušanu un aktīvu pilsonību, vēl aizvien liela loma ir izglītības un apmācības politikai, bet tai vēl jārisina nopietnas problēmas. Galvenajos izglītības jautājumos, tādos kā lasītprasme un priekšlaicīga skolas pamešana, progress ir lēnāks nekā cerēts. Pašreizējā ekonomiskā krīze nedrīkst novērst uzmanību no ilgtermiņa, stratēģisku izglītības un apmācības programmu izveidošanas. Kā uzsvērts šajā paziņojumā, Eiropai būtu jārisina vairāki trūkumi izglītībā, ja mēs negribam pilnībā atpalikt no citām valstīm. Tāpēc vēl vairāk nekā jebkad ir vajadzīga efektīva atklātā koordinācijas metode, kas sniegtu atbalstu izglītības un apmācību politikas uzlabošanā.

Komisija aicina Padomi apstiprināt ierosināto sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā, ilgtermiņa stratēģisko uzdevumu kopumu līdz 2020. gadam un prioritāros jautājumus laikposmam no 2009.-2010. gadam, kā arī ierosinātās uzlabotās darba metodes.

Šī sistēma ir jāpārskata, un tajā jāveic vajadzīgie grozījumi, pamatojoties uz lēmumiem, kas pieņemti par ES izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju pēc 2010. gada.